

Tranzacțiile cu părți afiliate: câteva considerente de actualitate

Conf. univ. dr. Mirela PĂUNESCU, conf. univ. dr. Adriana Florina POPA,
conf. univ. dr. Radu CIOBANU

Academia de Studii Economice din București

Abstract

Lately, the legislation has introduced more requirements regarding related party transactions. Thus, the most recent regulation on this matter is the Order of the President of the National Agency for Fiscal Administration No. 3281/2020, amending the informative declaration regarding the deliveries/services and purchases made on the national territory by persons registered for VAT purposes. Its adoption resulted in an additional tick inserted in the declaration. An innocent tick has generated widespread dissatisfaction among taxpayers, especially professional accountants who, among other things, send tax returns on behalf of their clients. In this paper, we will address some common issues regarding related parties and briefly present their tax treatment, focusing on how professional accountants need to adapt to take account of new provisions or the presentation of the correct solution, despite some common practices which do not necessarily reflect the existing regulations.

Key terms: related parties, informative declaration, form 394, transfer price file

Termeni-cheie: părți afiliate, declarație informativă, formularul 394, dosarul prețurilor de transfer

Clasificare JEL: K34

To cite this article: Mirela Păunescu, Adriana Florina Popa, Radu Ciobanu, *Tranzacțiile cu părți afiliate: câteva considerente de actualitate*, *CECCAR Business Review*, N° 11/2020, pp. 36-43, DOI: <http://dx.doi.org/10.37945/cbr.2020.11.04>

În acest articol vom aborda câteva aspecte comune cu privire la părțile afiliate și vom reda pe scurt tratamentul lor fiscal, concentrându-ne asupra modului în care profesioniștii contabili trebuie să se adapteze pentru a ține cont de noile prevederi sau de prezentarea soluției corecte, în ciuda unor practici comune, dar care nu reflectă neapărat reglementările existente.

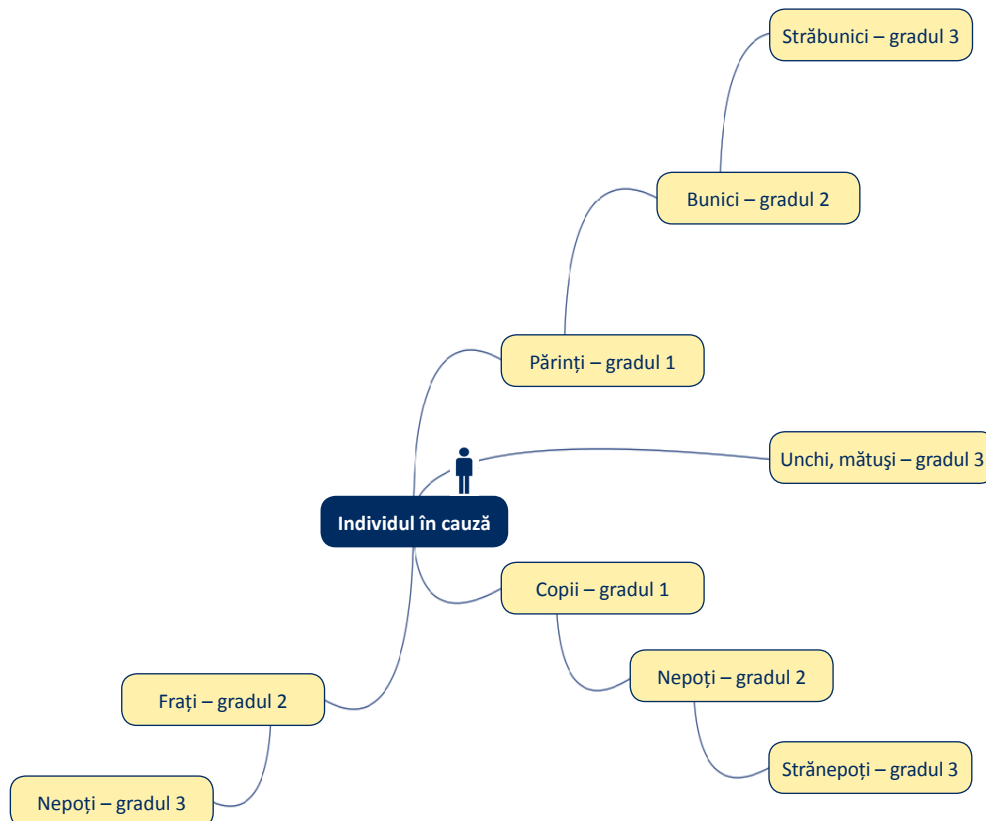
➤ Noua declarație informativă privind livrările/prestările și achizițiile efectuate pe teritoriul național de persoanele înregistrate în scopuri de TVA

Ordinul președintelui Agenției Naționale de Administrare Fiscală nr. 3.281/2020 pentru modificarea Ordinului președintelui Agenției Naționale de Administrare Fiscală nr. 3.769/2015 privind declararea livrărilor/prestărilor și achizițiilor efectuate pe teritoriul național de persoanele înregistrate în scopuri de TVA și pentru aprobarea modelului și conținutului declarației informative privind livrările/prestările și achizițiile efectuate pe teritoriul național de persoanele înregistrate în scopuri de TVA a inclus în declarația popular cunoscută drept D 394 o bifă prin care contribuabilii trebuie să notifice ANAF dacă au desfășurat sau nu tranzacții cu părți afiliate. Evident, este doar o chestiune de timp până când acest formular va solicita prezentarea detaliată a tranzacțiilor cu părțile afiliate.

Dar să începem cu începutul. *Ce înseamnă o parte afiliată în contextul legislației fiscale?* Potrivit definiției de la art. 7 pct. 26 din Codul fiscal, o persoană este afiliată dacă relația ei cu altă persoană este definită de cel puțin unul dintre următoarele cazuri:

- o persoană fizică este afiliată cu altă persoană fizică dacă acestea sunt soț/soție sau rude până la gradul al treilea inclusiv;
- o persoană fizică este afiliată cu o persoană juridică dacă persoana fizică deține, în mod direct sau indirect, inclusiv deținerile persoanelor afiliate, minimum 25% din valoarea/numărul titlurilor de participare sau al drepturilor de vot ale unei persoane juridice ori dacă controlează în mod efectiv persoana juridică;
- o persoană juridică este afiliată cu altă persoană juridică dacă cel puțin aceasta deține, în mod direct sau indirect, inclusiv deținerile persoanelor afiliate, minimum 25% din valoarea/numărul titlurilor de participare sau al drepturilor de vot la cealaltă persoană juridică ori dacă controlează în mod efectiv acea persoană juridică;
- o persoană juridică este afiliată cu altă persoană juridică dacă o persoană deține, în mod direct sau indirect, inclusiv deținerile persoanelor afiliate, minimum 25% din valoarea/numărul titlurilor de participare sau al drepturilor de vot la cealaltă persoană juridică ori dacă controlează în mod efectiv acea persoană juridică.

Consultând un dicționar juridic, constatăm că părinții și copiii sunt rude de gradul întâi, bunicii, nepoții direcți și frații sunt rude de gradul al doilea, iar străbunicii, nepoții de frate și unchii sunt rude de gradul al treilea. În sensul celor explicate, prin frați ne-am referit atât la frați, cât și la surori, iar prin unchi, atât la unchi, cât și la mătuși. În continuare prezentăm o schemă simplificată:

Sursa: Reprezentarea autorilor.

Remarcăm faptul că afinii nu sunt considerați părți afiliate. Art. 407 din Codul civil definește noțiunea de *afinitate* ca fiind legătura dintre un soț și rudele celuilalt soț. Noțiunea de *afin* fiind diferită de cea de *rudă*, atâta timp cât Codul fiscal limitează la rude relația de afiliere, consecința e că afinii nu ne sunt părți afiliate.

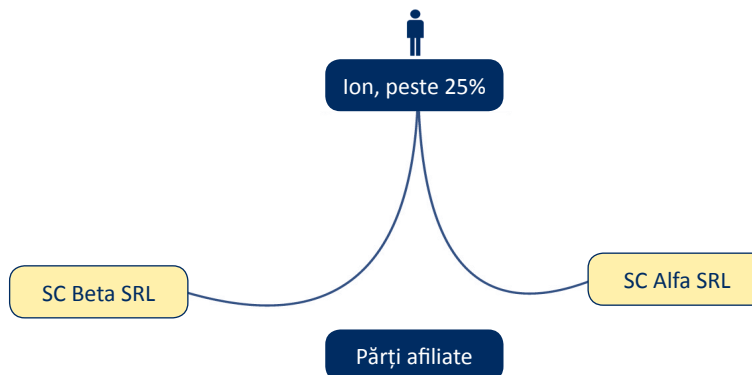
De exemplu, dacă o persoană care obține venituri din activități independente și este înregistrată ca atare vinde o mașină din patrimoniul afacerii mamei sale, aceasta reprezintă o tranzacție cu părți afiliate. Dacă îi vinde o mașină soacrei sale, aceasta nu este o tranzacție cu părți afiliate.

Fără a putea epuiza toate posibilitățile, mai prezentăm câteva situații frecvente în care societățile sunt părți afiliate sau nu.

De exemplu, dacă două societăți au în comun un acționar majoritar (sau care deține peste 25% din drepturile de vot sau din titlurile de participare), atunci acestea sunt părți afiliate și între ele, și cu acționarul respectiv.

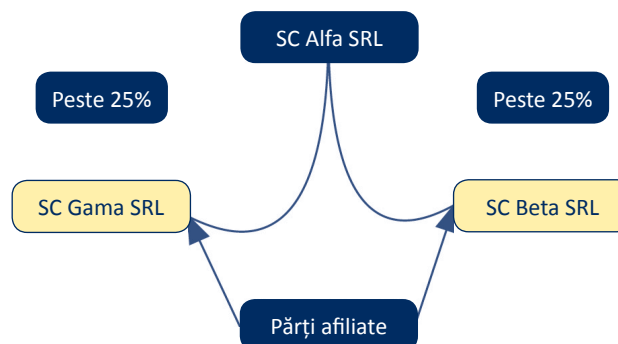
Deși de cele mai multe ori titlurile de participare dau dreptul la un singur vot, pot exista, în limita Legii societăților nr. 31/1990, republicată, cu modificările și completările ulterioare, situații în care acestea fie au drepturi multiple de vot, fie, dimpotrivă, sunt lipsite de drept de vot. Definiția din Codul fiscal conține conjuncția *sau*, ceea ce înseamnă că trebuie analizate toate variantele prezentate. Cu alte cuvinte, chiar dacă valoarea titlurilor de participare deținute nu depășește pragul de 25%, dacă ponderea voturilor deținute este mai mare de 25%, suntem în prezența unei părți afiliate.

O situație interesantă apare în cazul societăților cu răspundere limitată, deoarece, începând cu data intrării în vigoare a Legii nr. 223/2020 pentru simplificarea și debirocratizarea transferului de părți sociale și a vărsării capitalului social prin modificarea Legii societăților nr. 31/1990, se modifică art. 11 din Legea nr. 31/1990, ceea ce face ca la acest moment societățile cu răspundere limitată să nu mai aibă o valoare minimă impusă capitalului social. Este interesant de văzut dacă această schimbare va duce și la modificarea definiției date părților afiliate în Codul fiscal, cel puțin în cazul acestui tip de societate.

Sursa: Reprezentarea autorilor.

Dacă o persoană juridică deține la alte două persoane juridice cel puțin 25% din valoarea/numărul titlurilor de participare sau al drepturilor de vot ale acestora, cele două persoane juridice sunt afiliate între ele, dar sunt afiliate și cu persoana juridică ce are deținerile în ele.

Sursa: Reprezentarea autorilor.

Dacă un soț și o soție dețin fiecare câte o societate – sunt părți afiliate atât cei patru, cât și societățile între ele. Și în cazul în care personajele noastre nu sunt soț și soție, ci rude până la gradul al treilea inclusiv (cu titlu de exemplu: mamă și fiu, bunică și nepot), atât persoanele, cât și societățile sunt părți afiliate.

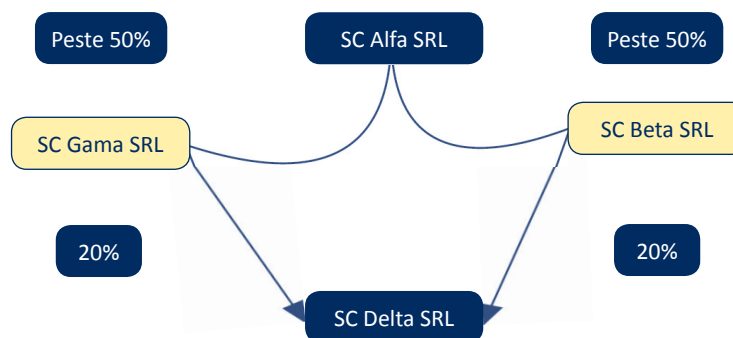
Sursa: Reprezentarea autorilor.

Pe de altă parte, dacă personajele din ilustrația grafică sunt afini și nu rude (cum ar fi soacră și ginere, cumnat și cumnată), nici persoanele și nici societățile nu sunt considerate părți afiliate. Motivul este acela că, persoanele fizice nefiind afiliate, deținerile lor nu se vor cumula, ci se analizează separat. Nici în cazul în care personajele din ilustrația de mai sus nu sunt căsătorite, ci doar parteneri de viață, nu vom avea o relație de afiliere nici între ele și nici între societățile deținute de acestea.

Dacă o societate controlează alte două societăți într-o pondere de peste 50% și acestea au câte 20% dintr-o a patra societate, toate cele patru societăți sunt afiliate între ele. Motivul este acela că primele trei societăți sunt afiliate între ele și deținerile celor două în a patra se cumulează.

În cazul unei persoane care obține venituri din activități independente și face tranzacții cu firma la care este acționar, cele două entități – persoana fizică autorizată sau liber-profesionistul și societatea în cauză – sunt părți afiliate.

În cazul sediilor permanente, acestea neavând personalitate juridică distinctă, dacă un acționar (cu titlu de exemplu) face tranzacții cu un sediu permanent într-o altă țară decât cea de înregistrare a societății care a generat sediul permanent, se va considera că acționarul a făcut tranzacții cu societatea la care deține acțiuni.

Sursa: Reprezentarea autorilor.

Considerăm că este important să subliniem că definiția în scop fiscal a părții afiliate trebuie analizată separat de cea dată de reglementările contabile acestei noțiuni. Astfel, părțile afiliate în înțelesul reglementărilor contabile se găsesc definite în legislația sau reglementările relevante societății respective (fie în IAS 24 *Prezentarea informațiilor privind părțile afiliate*, fie în Ordinul ministrului finanțelor publice nr. 1.802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate, cu modificările și completările ulterioare, sau altele). Noțiunea de părți afiliate în scopul raportărilor financiare este mai îngustă decât cea relevantă în scop fiscal.

Nu în ultimul rând, trebuie evitată eroarea frecvent întâlnită la multe societăți, și anume, știind că nu au obligația de a pregăti situații financiare consolidate, ele trag concluzia că nu există părți afiliate și nici motive să analizeze eventualele tranzacții cu acestea.

Un exemplu în acest sens este acela în care o persoană juridică deține peste 30% din capitalul social al altei societăți (și proporțional din drepturile de vot ale acesteia). Din punctul de vedere al raportărilor financiare, cele două societăți nu formează un grup (exceptând situația puțin probabilă în care cele 30 de procente asigură controlul acționarului exemplificat) și nu trebuie să pregătească situații financiare consolidate, dar din punct de vedere fiscal cele două societăți sunt părți afiliate.

Un ultim subiect merită de asemenea abordat, și anume societățile care nu au acționari în comun, ci împart conducerea. Aici legislația induce ideea că există două cazuri. Primul caz este cel în care administratorul/personalul de conducere nu controlează efectiv persoana juridică, situație în care aceștia nu sunt părți afiliate. Al doilea caz este cel în care administratorul/personalul de conducere controlează efectiv persoana juridică, situație în care aceștia sunt părți afiliate.

Normele metodologice de aplicare a art. 7 pct. 26 din Codul fiscal stipulează că „se consideră că o persoană controlează în mod efectiv o persoană juridică dacă se stabilește faptul că, atât din punct de vedere faptic, cât și legal, prin utilizarea informațiilor și/sau a documentelor, administratorul/personalul de conducere are capacitatea de decizie asupra activității persoanei juridice vizate, prin încheierea de tranzacții cu alte persoane juridice care sunt sub controlul aceluiași administrator/personal de conducere sau că persoana de conducere din cadrul persoanei juridice este acționar sau administrator în cadrul persoanei juridice vizate. Pentru justificarea controlului exercitat în mod efectiv sunt luate în considerare contractele încheiate între persoanele vizate, drepturile atribuite prin: acte constitutive ale persoanelor juridice, procuri, contracte de muncă sau de prestări de servicii”.

Cu titlu de exemplu, un director dintr-o companie mare care nu este acționar sau care, chiar dacă este acționar, nu depășește pragul de 25% și nu poate angaja societatea condusă în tranzacții cu persoane juridice care sunt sub controlul său nu este parte afiliată cu societatea condusă. Dacă societatea condusă de acesta încheie o tranzacție cu soția sa/soțul său, aceasta nu va fi considerată o tranzacție cu părți afiliate, în condițiile menționate anterior.

Însă dacă un administrator al unei societăți unde nu este acționar are capacitatea de a încheia orice contracte, în condiții care sunt la discreția sa, cu societatea unde el este acționar majoritar, atunci se va considera foarte probabil că poate controla societatea pe care o administrează și, ca o consecință, că atât el, cât și cele două societăți (una condusă și cealaltă deținută) sunt părți afiliate.

➔ **Obligațiile profesioniștilor contabili în materie de identificare a părților afiliate**

Încheind prezentarea situațiilor frecvente în care pot fi identificate părți afiliate, ne vom apleca în continuare asupra obligațiilor pe care profesioniștii contabili le au în prestarea de servicii către clienți prin prisma apariției Ordinului președintelui ANAF nr. 3.281/2020.

Primul lucru care trebuie subliniat în acest context este că nu profesionistul contabil are răspunderea să acționeze ca detectiv pentru a identifica părțile afiliate persoanei juridice, în lipsa unei declarații a celor din conducere. Dimpotrivă, profesionistul contabil trebuie să îi prezinte clientului său modificarea legislativă, să îl ajute să înțeleagă care îi sunt părțile afiliate, dar și ale reprezentantului acestuia, și să îi ceară (preferabil în scris) o identificare a părților afiliate existente tocmai pentru a putea păstra în aplicația informatică această informație. Astfel se facilitează raportarea corectă în formularul 394 atunci când apar tranzacții cu acele părți afiliate.

Totuși, necesitatea identificării părților afiliate nu este nouă. Astfel, pentru persoanele care aplică sistemul TVA la încasare, exigibilitatea taxei colectate pentru livrările de bunuri/prestările de servicii pentru care

beneficiarul este o persoană afiliată furnizorului/prestatorului ia naștere potrivit regulilor generale, și nu la data încasării facturii respective.

În lipsa unei liste exhaustive a părților afiliate (pe care anticipăm că reprezentanții societății nu vor fi motivați sau fericiți să o ofere), periodic, profesionistul contabil trebuie să îl întrebe pe client (preferabil în scris) dacă în perioada respectivă au fost desfășurate tranzacții cu astfel de părți.

Indiferent dacă există sau nu lista părților afiliate, periodic, profesionistul contabil trebuie să îi atragă atenția clientului său asupra acestui subiect și să îi ceară actualizarea listei menționate sau realizarea sa.

➔ Tranzacții cu părți afiliate – îmi trebuie sau nu un evaluator?

Una dintre cele mai frecvente confuzii este cea a nevoii de a apela la un evaluator în cazul tranzacțiilor cu părți afiliate. Aceste tranzacții nu sunt ilegale și, în consecință, nu sunt interzise. Conform Codului fiscal, între persoanele afiliate, prețul la care se transferă bunuri ori se prestează servicii reprezintă *preț de transfer*. Totuși, art. 11 alin. (4) din Codul fiscal prevede că tranzacțiile între persoane afiliate se realizează conform principiului valorii de piață. Prețul de piață este definit la art. 7 pct. 32 din Codul fiscal ca fiind suma care ar fi plătită de un client independent unui furnizor independent în același moment și în același loc, pentru același bun sau serviciu ori pentru unul similar, în condiții de concurență loială. Mai mult, în cadrul unei tranzacții sau al unui grup de tranzacții între persoane afiliate, în cazul în care principiul valorii de piață nu este respectat, organele fiscale pot ajusta sau pot estima suma venitului sau a cheltuielii aferent(e) rezultatului fiscal al oricăreia dintre părțile afiliate pe baza nivelului tendinței centrale a pieței în cazul în care contribuabilul nu pune la dispoziția organului fiscal competent datele necesare pentru a stabili dacă prețurile de transfer practicate în situația analizată respectă principiul valorii de piață.

Procedura de ajustare/estimare și modalitatea de stabilire a nivelului tendinței centrale a pieței, precum și situațiile în care autoritatea fiscală poate considera că un contribuabil nu a furnizat datele necesare verificării respectării principiului pentru tranzacțiile analizate se stabilesc potrivit Codului de procedură fiscală (a se vedea, de exemplu, titlul X „Aspecte internaționale”).

Reglementările românești stipulează că la stabilirea valorii de piață a tranzacțiilor desfășurate între persoane afiliate se folosește metoda cea mai adecvată dintre cele utilizate și recunoscute de *Linii directe privind prețurile de transfer* emise de Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) pentru societățile multinaționale și administrațiile fiscale, precum metoda comparării prețurilor, metoda cost-plus, metoda prețului de revânzare, metoda marjei nete, cea a împărțirii profitului și orice altă metodă recunoscută de OCDE.

O diferență importantă între tranzacțiile cu părți afiliate și cele cu părți independente este că justificarea prețului pieței nu trebuie făcută în relație cu o persoană neafiliată. Atâta timp cât o astfel de tranzacție are scop economic, aceasta va fi acceptată ca atare în scop fiscal (*per a contrario*, a se vedea art. 11 alin. (1) din Codul fiscal).

Considerăm important să subliniem că sunt semnificativ diferite regulile de ajustare a prețurilor de transfer din punctul de vedere al TVA față de impozitele directe. În continuare vom aborda câteva aspecte privind prețurile de transfer și obligațiile contribuabililor legate de justificarea tranzacțiilor cu părți afiliate.

Pentru justificarea prețului pieței a fost elaborat Ordinul președintelui Agenției Naționale de Administrare Fiscală nr. 442/2016 privind quantumul tranzacțiilor, termenele pentru întocmire, conținutul și condițiile de solicitare a dosarului prețurilor de transfer și procedura de ajustare/estimare a prețurilor de transfer, care prevede situațiile în care contribuabilii trebuie să întocmească dosarul prețurilor de transfer.

Dacă un contribuabil nu prezintă dosarul prețurilor de transfer sau dacă acesta nu este pus la dispoziția organelor fiscale potrivit reglementărilor legale, se va considera că s-au efectuat tranzacții cu persoane afiliate fără justificarea quantumului prețurilor de transfer aplicate. Ca și în situația în care organul fiscal consideră că

nu s-a respectat principiul prețului de piață, și într-un astfel de caz autoritățile fiscale vor estima prețurile de transfer și vor cere ajustarea veniturilor impozabile sau a cheltuielilor deductibile.

Contrar unei erori de înțelegere frecvente, precizăm că nu toți contribuabilii care desfășoară raporturi cu entități afiliate trebuie să întocmească dosarul prețurilor de transfer, ci doar cei din categoria marilor contribuabili care desfășoară tranzacții cu persoane afiliate în valoare anuală totală mai mare sau egală cu oricare dintre următoarele praguri:

- 350.000 euro pentru tranzacțiile cu privire la achizițiile/vânzările de bunuri corporale sau necorporale;
- 250.000 euro pentru tranzacțiile cu privire la serviciile primite/prestate;
- 200.000 euro pentru dobânzile încasate/plătite pentru serviciile financiare.

Au obligația să întocmească și să prezinte dosarul prețurilor de transfer la solicitarea specifică a organelor de inspecție fiscală, în cadrul unei acțiuni de inspecție fiscală, contribuabilii din categoria marilor contribuabili care nu depășesc pragurile prezentate mai sus și cei din categoriile de contribuabili mici și mijlocii care desfășoară tranzacții cu persoane afiliate cu o valoare totală anuală mai mare sau egală cu oricare dintre următoarele praguri:

- 100.000 euro pentru tranzacțiile cu privire la achizițiile/vânzările de bunuri corporale sau necorporale;
- 50.000 euro pentru tranzacțiile cu privire la serviciile primite/prestate;
- 50.000 euro pentru dobânzile încasate/plătite pentru serviciile financiare.

În cazul contribuabililor care desfășoară tranzacții cu persoane afiliate cu o valoare totală anuală sub oricare dintre pragurile prezentate anterior, ordinul menționat precizează că se va documenta respectarea principiului valorii de piață, în cadrul unei inspecții fiscale, conform regulilor generale prevăzute de reglementările financiar-contabile și fiscale în vigoare. Asupra acestei situații am vrea să ne aplecăm în cele ce urmează.

O serie de persoane juridice, în special contribuabili mici, fac incidental tranzacții cu părți afiliate sub pragurile menționate anterior în condițiile în care partea afiliată este chiar acționarul majoritar (sau unic) al acelei persoane juridice. Astfel de tranzacții constau în special în vânzări de active de pe firmă către persoane afiliate (cu precădere mașini și imobile). Apare întrebarea dacă astfel de tranzacții sunt legale și ce riscuri fiscale au asociate.

După cum am explicat mai sus, ca orice tranzacție cu părți afiliate, și aceasta trebuie să reflecte prețul pieței, existând altfel riscul ca, la o eventuală inspecție fiscală, organele fiscale să ajusteze prețurile tranzacției, recalculând atât impozitele directe, cât și TVA. Cu alte cuvinte, dacă tranzacția respectă prețul pieței, riscurile fiscale sunt mici. Atâta timp cât aceste tranzacții nu depășesc pragurile menționate anterior, contribuabilii persoane juridice nu trebuie să pregătească dosarul prețurilor de transfer.

Este, totuși, obligatoriu un raport de evaluare întocmit de un evaluator liber-profesionist?

Părerea noastră este că o astfel de obligație nu rezidă nicăieri din legislație. Dar această practică este foarte des întâlnită în viața reală, mulți contribuabili fiind sfătuiți să apeleze la un evaluator liber-profesionist.

În eventualitatea în care evaluatorul estimează o valoare de piață și prețul tranzacției respectă cu adevărat acea estimare, raportul de evaluare poate fi folosit de contribuabil pentru a susține afirmațiile sale referitoare la faptul că prețul de transfer s-a bazat pe prețurile pieței. Dar, în egală măsură, alte dovezi ar putea fi utilizate în același scop, de exemplu, anunțuri de vânzare-cumpărare disponibile pentru active similare, informații publicate în buletine disponibile public și altele.

Pe de altă parte, dacă mai degrabă contribuabilul încearcă să convingă printr-un raport de evaluare că prețul utilizat a fost aliniat cu prețul de piață, în ciuda faptului că nu aceasta a fost realitatea, niciun organ fiscal nu va accepta pur și simplu acel raport de evaluare fără a cere o ajustare bazată pe prețul de piață.

➔ Concluzii

În concluzie, părțile afiliate atrag un interes din ce în ce mai mare din partea organelor fiscale, nu numai în România, ci și la nivel internațional. De la simpla existență a unei bife prin care contribuabilul indică dacă a

efectuat sau nu tranzacții cu părți afiliate până la detalierea acestor tranzacții nu mai este decât un pas (și câteva luni!).

Este important ca profesioniștii contabili care le oferă clienților lor servicii de contabilitate externalizate să le explice acestora importanța subiectului, să îi ajute să înțeleagă care le sunt părțile afiliate, dar și ale reprezentanților acestora, și să le ceară (preferabil în scris) o identificare a părților afiliate existente tocmai pentru a putea păstra în aplicația informatică această informație și pentru a putea raporta când apar tranzacții cu acele părți afiliate. O astfel de listă trebuie actualizată permanent.

Tranzacțiile cu părți afiliate nu sunt interzise, dar ele trebuie să se bazeze pe principiul valorii de piață. Dacă acest principiu nu este respectat (sau organul fiscal consideră că nu este respectat), există posibilitatea ajustării prețurilor de transfer, cu impact asupra impozitelor și taxelor datorate de contribuabilii implicați în tranzacție, fie că este vorba despre impozite directe, cum ar fi impozitul pe profit, sau despre TVA, deși, este drept, în situații mai limitate (a se vedea art. 286 alin. (1) lit. e) din Codul fiscal).

Existența unui raport de evaluare în cazul vânzării de active către părți afiliate nu este o obligație legală, dar poate ajuta contribuabilul în susținerea afirmațiilor sale legate de faptul că prețul de transfer s-a bazat pe prețurile pieței. Totuși, simpla existență a unui raport de evaluare nu garantează că autoritățile fiscale vor accepta pur și simplu acel raport.

Bibliografie

1. Popa, A.F. (coord.), Andrei, R.C., Bărbăscu, D.L., Ciobanu, R., Neagoe, D.-M. (2019), *Fiscalitate avansată*, Editura CECCAR, București.
2. Popa, A.F., Păunescu, M., Ciobanu, R. (2019), *Fiscalitate*, ediția a II-a, Editura CECCAR, București.
3. Corpul Experților Contabili și Contabililor Autorizați din România – Institutul Național de Dezvoltare Profesională Continuă (2019), *Sinteze, exemple și studii de caz pentru pregătirea candidaților la examenul de aptitudini pentru obținerea calității de expert contabil și de contabil autorizat*, Editura CECCAR, București.
4. Hotărârea Guvernului nr. 1/2016 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal, publicată în Monitorul Oficial nr. 22/13.01.2016, cu modificările și completările ulterioare.
5. Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată în Monitorul Oficial nr. 505/15.07.2011, cu modificările și completările ulterioare.
6. Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, publicată în Monitorul Oficial nr. 688/10.09.2015, cu modificările și completările ulterioare.
7. Legea nr. 223/2020 pentru simplificarea și debirocratizarea transferului de părți sociale și a vârsării capitalului social prin modificarea Legii societăților nr. 31/1990, publicată în Monitorul Oficial nr. 1.018/02.11.2020.
8. Ordinul președintelui Agenției Naționale de Administrare Fiscală nr. 442/2016 privind cuantumul tranzacțiilor, termenele pentru întocmire, conținutul și condițiile de solicitare a dosarului prețurilor de transfer și procedura de ajustare/estimare a prețurilor de transfer, publicat în Monitorul Oficial nr. 74/02.02.2016.
9. Ordinul președintelui Agenției Naționale de Administrare Fiscală nr. 3.281/2020 pentru modificarea Ordinului președintelui Agenției Naționale de Administrare Fiscală nr. 3.769/2015 privind declararea livrărilor/prestărilor și achizițiilor efectuate pe teritoriul național de persoanele înregistrate în scopuri de TVA și pentru aprobarea modelului și conținutului declarației informative privind livrările/prestările și achizițiile efectuate pe teritoriul național de persoanele înregistrate în scopuri de TVA, publicat în Monitorul Oficial nr. 764/21.08.2020.